

ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

УДК 913.1:[528.94](#):631.618

Євген ІВАНОВ, Тарас КОЗАК

ВИКОРИСТАННЯ КАРТОГРАФІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ В ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНОМУ АНАЛІЗІ ОСВОЄННЯ МІНЕРАЛЬНИХ РЕСУРСІВ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

У роботі наголошено на доцільності використання картографічних матеріалів у процесі історико-географічного вивчення актуальних питань формування мінерально-сировинної бази Карпатського регіону України. Проаналізовано особливості зібраної картографічної інформації для основних періодів освоєння мінеральних ресурсів досліджуваної території.

Ключові слова: історико-географічний аналіз, картографічна інформація, топографічна основа, масштаб, мінеральні ресурси, корисні копалини.

Постановка проблеми. Карпатський регіон України має цікаву історію формування і розвитку мінерально-сировинної бази. В свій час, завдяки покладам натрієвої солі цей регіон став знаний в Європі, а завдяки нафтовим промислам в кінці XIX початку XX ст. Україна посідала третє місце в світі за обсягами її видобування. Варто також зазначити й про одні з найбільших в світі родовищ самородної сірки і калійної солі, унікальні поклади озокериту, значні запаси кам'яного і бурого вугілля, конденсату і газу, піщано-гравійної і скляної сировини, більшу частину з яких активно розробляли протягом декількох століть. Значна кількість гірничопромислових підприємств, які проводили добування і збагачення цих корисних копалин, припинили своє існування або законсервовані, а, відповідно, стали новою сторінкою в історичній спадщині краю, без якої оцінка потенціалу мінерально-сировинної бази Карпатського регіону України була б неповною.

Вже неіснуючі гірничодобувні райони та об'єкти, що розробляли різноманітні види корисних копалин, виникали у різні історичні періоди й після закінчення балансових запасів закривалися. Загалом, такі об'єкти важко відстежити у просторі й часі. Використання картографічних матеріалів відкриває нові можливості у пошуку історичних гірничодобувних об'єктів чи топонімічних назв, що пов'язані із історією освоєння мінеральних ресурсів регіону. Метою історико-географічного дослідження є локалізація гірничодобувних районів та об'єктів, що існували в межах Карпатського регіону України у XIX–XX ст. Для виконання поставленої мети вирішувалися такі основні завдання:

- 1) пошук картографічних й допоміжних фондових і літературних джерел для виявлення районів розроблення корисних копалин;
- 2) виокремлення історико-географічних періодів освоєння мінеральних ресурсів регіону;
- 3) складання серії картосхем для окреслених періодів із зазначенням гірничодобувних об'єктів і топонімічних назв;
- 4) історико-географічний аналіз картографічної та іншої географічної інформації з метою розроблення рекомендацій щодо оптимізації сучасної мінерально-сировинної бази регіону.

На сьогодні авторами накопичений певний досвід у розкритті питань, пов'язаних із історією освоєння мінеральних ресурсів Карпатського регіону України [1–5]. У пропонованій статті ми акцентуємо увагу на доцільності використання картографічних матеріалів в історико-географічних дослідженнях, спрямованих на вивчення мінеральних ресурсів цього регіону.

В останні роки все більше картографічної інформації можна знайти на спеціальних Інтернет-сайтах історико-картографічного спрямування. Багато архівних джерел створено в сусідніх Польщі, Росії, Словаччині та Угорщині. Існують нині аналогічні сайти й в Україні. Лише первинний огляд дав змогу виявити понад 50 електронних сторінок із різновіковими і різномасштабними картографічними матеріалами. Саме електронні джерела послужили основою для історико-географічного аналізу освоєння мінерально-сировинних ресурсів України.

Поряд з цим, не варто нехтувати й традиційними джерелами картографічної інформації, що розміщені в державних історичних архівах, фондах національних бібліотек, різних державних і громадських організацій. Будь-яка, на перший погляд, не суттєва інформація може стати в пригоді для окреслення районів чи місць розміщення гірничодобувних об'єктів, топонімічних назв, специфіки використання мінеральних ресурсів тощо.

Вихідні дані історико-географічного дослідження. Основними вихідними даними для

виконання поставлених завдань служили картографічні матеріали. У процесі дешифрування гірничодобувних об'єктів, що функціонували протягом XIX–XX ст. в межах Карпатського регіону України використано, головню, картографічні матеріали Австрійського імператорського і королівського військово-географічного інституту (Kaiserlich und Koniglich Militaergeografisches Institut (KuK), 1869–1919 pp.), Польського військового географічного інституту (Wojskowy Instytut Geograficzny (WIG), 1921–1939 pp.), Чехословацького військового географічного інституту у Празі (Vojensky zemepisny ustav v Praze (VZU), 1921–1947 pp.) і Генерального штабу СРСР (ГШ, 1949–1991 pp.).

Більшість карт отримано з державних й приватних Інтернет-джерел. Це різноманітні польські, чеські, словацькі й угорські архівні сайти. Отримані картографічні матеріали дали змогу покрити практично весь (понад 95 %) досліджуваний регіон. Невкритими картографічною інформацією залишилися лише окремі віддалені гірські райони Чернівецької області. Для складних гірських територій Східних Карпат вдалося додатково контролювати достовірність інформації щодо гірничодобувних об'єктів завдяки суттєвому перекриванню листів польських, угорських і чехословацьких топографічних карт. Поряд із Інтернет-джерелами використано матеріали кабінету картографії Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка.

Основний обсяг інтерактивної картографічної інформації збережено у форматах *JPEG* чи *TIFF*, а також архівованих файлах *RAR* чи *ZIP* й дозволено для перезапису й вільного використання. Окремі Інтернет-ресурси картографічного спрямування надають можливість он-лайн перегляду карт у спеціальному вікні на моніторі комп'ютера із режимом збільшення зображення за допомогою *Adobe Flash Player*. Така візуалізація дає змогу безпосереднього аналізу картографічної інформації в Інтернет-середовищі. Для видруку й детальнішого вивчення дані карти також можна замовити за певну, обумовлену модератором, оплату.

Масштаб топографічних основ відповідає повністю потребам регіональних історико-географічних досліджень. Головним робочим масштабом обрано 1 : 75 000–1 : 100 000. Це дало змогу для різних історичних періодів виявити місця розроблення корисних копалин (копальні, кар'єри, цегельні, свердловини, джерела мінеральних вод тощо) та топонімічні назви, що пов'язані із гірничодобувною діяльністю. Поряд із головним масштабним рядом використано допоміжний, дещо дрібніший масштаб 1 : 200 000–1 : 300 000. Різний рівень генералізації географічної інформації на картах сприяв кращому виявленню більших за площею досліджуваних об'єктів, їх назв, топоніміки місцевостей та ін.

Для покращення аналізу картографічного матеріалу використано легенди до топографічних знаків тогочасних карт [7, 10]. Більшість з них отримано із сайту архівної картографічної інформації [FTP "Superstefana"](ftp://mapy.ziomal.org/mapy) (<ftp://mapy.ziomal.org/mapy>). Для позначення об'єктів, що пов'язані із розробленням корисних копалин переважно використовували аббревіатуру, яка суттєво відрізнялася у різних державах й різночасові періоди. Через розбіжне тлумачення гірничодобувних об'єктів, що зумовлене неоднаковою деталізацією інформації щодо видів мінеральної сировини та окремі технічні "огріхи" картографів виникали відмінності й в оформленні різних листів топооснов. Наприклад, цегельні на австрійських картах позначали скороченнями *Zgl.* (*Ziegelei*), *Z. O.* (*Ziegelofen*), *Z. S.* (*Ziegelschlag*), *Z. H.* (*Ziegelhutte*) чи навіть *L. G.* (*Lechmgrube*, глиняний кар'єр). У цей період відсутня й чітка система позначення кар'єрної виїмки поряд із цегельнею. Протягом польського періоду освоєння мінеральних ресурсів спостерігається чітке та однозначне розуміння цегельень, що позначають аббревіатурою *Cg.* (*Cegielnia*) й переважно окреслюється місцем розміщення глиняного кар'єру. Аналогічні проблеми виникали із тлумаченням інших гірничодобувних об'єктів. З метою уникнення неоднозначностей у процесі дешифрування досліджуваних об'єктів нами створено власний список умовних позначень і скорочень для усіх видів корисних копалин, що включає понад 40 позицій.

Основні періоди освоєння мінеральних ресурсів регіону. За останні 200 років у процесі розроблення покладів корисних копалин у Карпатському регіоні України сталися суттєві зміни, що й сьогодні позначаються на соціально-економічному розвитку досліджуваної території. Видобування озокериту, нафти, газу, кам'яного і бурого вугілля, натрієвої і калійної солей, самородної сірки та інших копалин вплинула на географічний розподіл населення, призвело до формування складної гірничопромислової структури, трансформації природного середовища тощо. Цей процес відбувався нерівномірно, окремі гірничодобувні підприємства виникали й швидко зникали після закінчення

балансових запасів мінеральної сировини. На різні історичні періоди припадали “піки” у добуванні різних корисних копалин.

Всі історичні події, які стосуються освоєння мінеральних ресурсів Карпатського регіону України й проаналізовані із використанням картографічного методу, ми умовно поділили на три основні періоди. Це австрійський (до 1919 р.), польсько-чехословацький (1919–1939 рр.) і німецько-радянський (1939–1991 рр.) періоди. Згідно із виокремленими Є. Івановим періодами гірничодобувного освоєння регіону [1], перші два історико-географічні зрізи відносяться до мануфактурного, а останній – до індустріального періоду. Така періодизація зумовлена змінами державного устрою в межах досліджуваної території та відповідною актуалізацією картографічної інформації.

Австрійський період (друга половина XIX–1919 р.). Основою для локалізації місць розроблення корисних копалин послужили топографічні карти масштабу 1 : 75 000. Топографічне знімання Карпатського регіону України проведено у 1877–1907 роках. Окремі листи австрійський карт актуалізовано під час Першої світової війни (1914–1917 рр.) із зазначенням новостворених військових і господарських об’єктів. Загалом, з Інтернет-ресурсу Польського військового географічного інституту (<http://polski.mapywig.org/Austro-Hungarian.html>) отримано 62 топооснови, а з приватного сайту *FTP “Superstefana”* – дев’ять листів, який не вистачало в попередньому ресурсі. Топографічні карти повністю охоплюють територію Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської і Чернівецької областей й частково (виключно гірські райони) Закарпатську область.

Деталізація австрійських топографічних карт вражає й сьогодні. Наприклад, точність і насичення топографічних основ масштабу 1 : 75 000 різноплановою географічною інформацією відповідає щонайменше актуалізації радянських карт масштабу 1 : 50 000, що створені значно пізніше. Стосовно коректності (карти радянського періоду не відображали коректно окремі військові, промислові чи інші стратегічні об’єкти), незаангажовані карти першої половини XX ст. якісно відображають необхідні для історико-географічного дослідження об’єкти і топоніми.

Для узгодження отриманої картографічної інформації, визначення значення певного гірничодобувного об’єкту й пошуку значних за площею топонімічних одиниць використано австрійські топографічні основи дрібнішого масштабу (1 : 200 000), що опубліковані у 1910 р. Карти отримано з Інтернет-ресурсу кафедри картографії і геоінформатики Університету ім. Роланда Еотвosa (Венгрія) (<http://lazarus.elte.hu>). Всього використано 15 топооснов, що повністю покривають досліджувану територію.

Серед спеціалізованих картографічних документів, що використано для аналізу розміщення гірничопромислових об’єктів австрійського періоду відзначимо “Геологічний атлас Галичини”, який видано за редакцією Мар’яна Ломницького у 1885–1914 рр. Атлас став підсумком детального (масштаб 1 : 75 000) геологічного вивчення галицьких земель. У його виданні приймали участь такі видатні геологи як В. Тейсейр, В. Шайнога, Р. Зубер, В. Уліг та ін. Різними авторами закартовано й ретельно описано у спеціальному поясненні особливості залягання четвертинних відкладів й виходів давніх гірських порід в межах малополіських, опільських, подільських, передкарпатських і карпатських ландшафтів. Кожен лист атласу відображає тогочасні географічні об’єкти із зазначенням об’єктів видобування озокеритових, нафтових і соляних копалень, нафтових свердловин та ям-збірників, цегельні і кар’єрів різних видів будівельної сировини, джерел питних і мінеральних вод тощо. У кабінеті картографії Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка збережено практично всі зошити атласу (25 зошитів, 99 листів карт) із текстовим описом гірничодобувних об’єктів початку XX ст.

Геологічні карти австрійського періоду також отримано з архіву сканованих карт м. Оломоуца (Чехія) (<http://mapy.vkol.cz>). Перш за все, варто звернути увагу на одну з перших геогностичних карт Австрійської монархії масштабу 1 : 864 000, яка видана у 1845 р. [9] і більш пізніше видане (1867–1871 рр.) й детальніше видання геологічної карти Австро-Венгурської імперії масштабу 1 : 576 000 [8].

Для аналізу австрійського періоду використано вісім листів німецьких топографічних карт масштабу 1 : 100 000 (північна частина Львівської області). З цими картами можна ознайомитися на сайті Польського військового географічного інституту (http://polski.mapywig.org/German_maps.html). Вони створені на основі австрійських карт із незначними доповненнями географічної інформації, що відображала ситуацію для місць активних військових дій Першої світової війни (1915–1916 рр.).

Польсько-чехословацький період (1919–1939 рр.). Найбільший банк сканованої картографічної інформації, що охоплює польський період освоєння мінеральних ресурсів

Карпатського регіону України (1919–1939 рр.), знаходиться в архіві карт Польського військового географічного інституту (<http://www.marywig.org>). Карти інституту доступні й на інших сайтах, зокрема “Mapster” (<http://igrek.amzp.pl>). Зокрема, з цього Інтернет-ресурсу отримано 80 листів топографічної основи масштабу 1 : 100 000. Топографічне знімання досліджуваного регіону проведено у 1921–1939 роках. Окремі листи мали за цей період по дві-три актуалізації географічної інформації. Оновлення доводилося проводити у районах активного промислового, у тім числі гірничодобувного, розвитку. Карти повністю охоплюють територію Львівської, Тернопільської і Івано-Франківської області, тобто територію Східної Галичини, яка входила до складу Польщі. Територія Закарпатської і Чернівецької областей вкрита топоосновами на 85 і 60 % відповідно. З метою деталізації географічної ситуації довкола Львова із багатьма цегельнями і кар’ерами будівельної сировини, з цього ж Інтернет-сайту взято топографічні основи масштабу 1 : 25 000 (1931 р.).

Аналогічно до структури аналізу топографічних основ австрійського періоду, здійснено узгодження географічної і топонімичної інформації із польськими топографічними картами масштабу 1 : 300 000, які опубліковані у 1928–1932 рр. У процесі зведення історико-географічних матеріалів дослідження використано сім листів, що повністю охоплюють досліджуваний регіон. Картографічні матеріали такого масштабу можна знайти на сайтах вже згаданого Польського військового інституту географічного й приватного картографічного архіву *FTP “Superstefana”*.

На окремі гірські території (Доброміль, Сколе, Сможе і Надвірна) вдалося отримати польські геологічні карти масштабу 1 : 100 000, які опрацьовано у другій половині 30-х років ХХ ст (<http://www.marywig.org>). Загалом, якість і деталізація топографічних основ польського періоду освоєння мінеральних ресурсів дещо поступається аналогічним картам австрійського періоду. В першу чергу, це зумовлено меншим масштабом існуючого картографічного матеріалу (1 : 100 000 проти 1 : 75 000 – для основного масштабу дослідження, 1 : 300 000 проти 1 : 200 000 – для масштабу узгодження матеріалів). Водночас, для окремих гірських районів вдалося отримати топографічні основи масштабу 1 : 100 000 із дещо гіршою роздільною здатністю (із сайту (<ftp://mary.ziomal.org/mary>), що ускладнило опрацювання історико-географічного матеріалу.

Для території Закарпатської області використано чехословацькі топографічні карти, що видані Військовим географічним уставом у Празі (<http://mary.mk.cvut.cz>). Основним робочим масштабом служили топографічні основи масштабу 1 : 75 000. Цими основами (14 листів) вкрито близько 80 % території Закарпаття (всі гірські райони). У свою чергу, угорськими картами додаткового масштабу (1 : 200 000) охоплена територія значно більша за розмір Закарпатської області. Варто відзначити дещо гіршу якість (читабельність) чехословацьких топографічних карт у порівнянні із картами польського видання.

Німецько-радянський період (1939–1991 рр.). Після анексії Західної України для її території ще досить довгий час Генеральний штаб СРСР продовжував використовувати дещо актуалізовані топографічні основи розроблені Польським військовим географічним інститутом. На картах географічні об’єкти навіть не перекладали з польської мови. Перш за все, це зумовлено продовженням Другої світової війни й нестачею кваліфікованих топографів.

На час анексії досліджуваного регіону Німеччиною (1941–1944 рр.) для його території склалися німецькі топографічні основи. За їхню основу також взяті попередні картографічні матеріали Польського військового географічного інституту, Чехословацького військового географічного інституту у Празі та навіть Австрійського імператорського і королівського військово-географічного інституту (тобто топооснови 40–50-ти річної давності). Топографічні карти створено поспіхом, шляхом з’єднання по-чотири листи попередніх видань, а часом із з’єднанням по лінії державного кордону різних основ. Для історико-географічного аналізу освоєння мінеральних ресурсів Карпатського регіону України за часів Другої світової війни нами використано 17 листів німецьких карт масштабу 1 : 100 000, які видано у 1941–1944 рр. З топоосновами цього історичного зрізу можна ознайомитися на сайті Польського військового географічного інституту (http://polski.marywig.org/German_maps.html). Ці карти вкривають близько 80–85 % досліджуваної території.

Поряд із картами масштабу 1 : 100 000, для періоду Другої світової війни використано німецькі топооснови масштабу 1 : 300 000, що отримані з сайту “Mapster” (<http://igrek.amzp.pl>). Здебільшого, карти створені на топографічній основі Польського військового географічного інституту. Для

дешуфрування допоміжної інформації взято сім листів, які повністю покривають досліджувану територію.

Серед цікавих вітчизняних Інтернет-ресурсів із розміщеними топоосновами Генерального штабу СРСР відзначимо сайт “Карты Власенко” (<http://maps.vlasenko.net>). На жаль, з метою відповідності вимогам національного законодавства щодо можливості вільного використання картографічної інформації, з цього сайту зняті карти масштабу 1 : 50 000 і 1 : 100 000. Однак, ще можна отримати топографічні основи масштабу 1 : 200 000, що необхідні для доповнення існуючої історико-географічної ситуації. При цьому скачано 23 листи, що охоплюють практично усю досліджувану територію.

Топографічні карти масштабу 1 : 100 000 на всю територію України розміщені у рамках Інтернет-проекту Earth Sciences & Map Library на сайті Бібліотеки Університету Берклі, США (<http://www.lib.berkeley.edu/EART/x-ussr/ukraine.html>). Основний обсяг топографічного знімання проведений у 1946–1950 рр., коли для досліджуваного регіону створено перші власні основи Генерального штабу СРСР. Після цього на більшості листів здійснювали лише оновлення у середині 50-х, другій половині 70-х й наприкінці 80-х років ХХ ст. Для історико-географічного аналізу освоєння мінерально-сировинних ресурсів Карпатського регіону України використано 73 листи масштабу 1 : 100 000, що повністю вкривають досліджувану територію. Географічна інформація на оновлених картах відповідала 1981–1990 рр.

Загалом, щодо якості топографічних карт цього періоду й достовірності географічної інформації, яку можна з них отримати, більшість дослідників мають певні застереження. Мова йде навіть не про докладність картографічної інформації, а про навмисно внесені у топооснову спотворення та інші неточності, що ускладнюють вивчення досліджуваної території. Попри це німецькі і радянські карти є невід’ємною частиною історико-географічного аналізу освоєння мінеральних ресурсів Карпатського регіону України.

Сучасний стан картографічної інформації. Проблемою топографічного забезпечення України є швидке старіння географічної інформації на топографічних картах, що викликане скороченням обсягів бюджетного фінансування в державі за умов економічної нестабільності. Особливо застарілими є топографічні карти масштабу 1 : 100 000 і 1 : 200 000. Київська військово-картографічна фабрика наприкінці 90-х років ХХ ст. розпочала видавництво карт масштабу 1 : 100 000, яке здійснюється на основі оригіналів топокарт цього ж масштабу (вони не мають координатної сітки). На сьогодні цими топографічними основами вкрита вся досліджувана територія, що дає змогу порівняти сучасний стан освоєння мінеральних ресурсів регіону із попередніми історичними зрізами. Дещо скорше були видані топографічні карти масштабу 1 : 200 000 для окремих областей: Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської, Чернівецької і Закарпатської. Вже на початку ХІХ ст. аналогічного масштабу вийшла й топокарта Українських Карпат. Ці картографічні основи були недосконалими через низьку якість генералізації й точність геодезичної прив’язки. Однак саме вони у свій час служили першим доступним джерелом географічної інформації.

Для районів із активною туристичною діяльністю Карпат ДНВП “Картографія” і ДНВП “Аерогеодезія” розпочало видання серій карт “Туристичні маршрути” і “Мандрівки по Карпатах” масштабу 1 : 50 000. Такими картами вкрито вже близько 20 % гірських і передгірських територій. Вони досить точно відображають географічну ситуацію, у тім числі із нанесенням цікавих історичних гірничодобувних об’єктів. На жаль, через держтаємницю на них також відсутня геодезична прив’язка.

Висновки. Загалом історія освоєння мінеральних ресурсів Карпатського регіону України надзвичайно цікава й багато в чому неповторна. Більшість місць розроблення корисних копалин давно відійшли в історію, а сліди їхнього існування поступово зникають. Використання картографічних матеріалів дає змогу дослідникам відновити локалізацію історичних гірничодобувних районів та об’єктів, які існували у ХІХ–ХХ ст. На жаль, й сьогодні спеціалістам доводиться мати справу із обмеженістю (розпорошеністю) та надмірною, часом необґрунтованою, секретністю будь-якої картографічної інформації. В останні роки нові можливості розкривають архівні Інтернет-ресурси картографічного спрямування, які мають відкритий доступ як до історичних, такі і до сучасних топографічних чи тематичних (геологічних, геоморфологічних, гідрологічних та ін.) карт.

Література:

1. *Іванов Є.* Геокадастрові дослідження гірничопромислових територій : монографія / Євген Іванов. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 372 с.
2. *Іванов Є. А.* Історико-географічні аспекти індустріального періоду освоєння мінеральних ресурсів Львівщини //

- Індустріальна спадщина в культурі і ландшафті: Матеріали III міжнародної наукової конференції (м. Кривий Ріг, 1–4 жовтня 2008 р.): У 2 ч. / редкол.: В. Л. Казаков (відп. ред.) та ін. – Ч. 1. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2008. – С. 256–271.
3. *Іванов Є. А.* Природно-географічні особливості освоєння мінеральних ресурсів Львівської області у допромисловий період / Є. А. Іванов // Фізична географія та геоморфологія : Міжвідомчий науковий збірник. – К. : ВГЛ "Обрії", 2009. – Вип. 55. – С. 170–181.
 4. *Іванов Є.* Історико-географічні аспекти мануфактурного періоду освоєння мінеральних ресурсів Львівщини / Євген Іванов // Історія української географії : Всеукраїнський науково-теоретичний часопис. – Тернопіль : [б. в.], 2009. – Вип. 20. – С. 25–40.
 5. *Іванов Є.* Історико-географічні аспекти освоєння будівельної сировини у Львові / Іванов Є., Ковальчук І. // Науковий вісник Чернівецького університету. Вип. 480–481 : Географія. – Чернівці : Пуа, 2009. – С. 116–125.
 6. Atlas geologiczny Galicyi / [pod red. prof. **M. Łomnickiego**]. **Zeszyty** 1–21, 23, 25–27. – Krakow : Wydawnictwo Fizjograficzne Akademiji Umiejętności, 1885–1914.
 7. *Casiewicz S.* Znaki topograficzne map Polskich (1 : 25 000, 1 : 100 000), Niemieckich (1 : 25 000, 1 : 100 000), B. Ros. Zach. (1 : 100 000), Austrjackich (1 : 75 000), Rosyjskich (1 : 84 000) i znaki taktyczne / S. Casiewicz. – Warszawa : Głowna Księgarnia Wojskowa, 1930. – 89 s.
 8. [Geologische Übersichts-Karte der Österreichisch-Ungarischen Monarchie](#) / [bearbeitet von Franz Ritter von Hauer]. – Wien : Verlag der Beckschen Universitäts-Buchhandlung (Alfred Hölder), 1867–1871. – Режим доступу : http://mapy.vkol.cz/mapy_02.htm.
 9. *Haidinger W.* [Geognostische uibersichts Karte der Oesterreichischen Monarchie](#) / W. Haidinger. – Wien : Gedruckt im k. k. militärisch geografischen Institute, 1845. – Режим доступу : http://mapy.vkol.cz/mapy_01.htm.
 10. *Walczak W.* Znaki topograficzne stosowane najczesciej na mapach polskich wojsk. instytutu geograf. oraz najwazniejsze znaki na mapach bylych zaborow / W. Walczak. – Krakow : Wiedza – Zawod – Kultura, 1946. – 18 s.

Резюме:

Іванов Е., Козак Т. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КАРТОГРАФИЧЕСКИХ МАТЕРИАЛОВ В ИСТОРИКО-ГЕОГРАФИЧЕСКОМ АНАЛИЗЕ ОСВОЕНИЯ МИНЕРАЛЬНЫХ РЕСУРСОВ КАРПАТСКОГО РЕГИОНА УКРАИНЫ.

В работе акцентировано внимание на необходимости использования картографических материалов в процессе историко-географического изучения актуальных вопросов формирования минерально-сырьевой базы Карпатского региона Украины. Проанализировано особенности собранной картографической информации для основных периодов освоения минеральных ресурсов исследуемой территории.

Ключевые слова: историко-географический анализ, картографическая информация, топографическая основа, масштаб, минеральные ресурсы, полезные ископаемые.

Summary:

Ivanov E., Kozak T. USE OF CARTOGRAPHIC MATERIALS IN HISTORIC-GEOGRAPHICAL ANALYSIS OF MINERAL RESOURCES DEVELOPMENT IN CARPATHIAN REGION OF UKRAINE

In the article accented on reasonability to using a cartographical materials in process of historic-geographical investigation of actual questions of forming mine base of Carpathian region of Ukraine. Features of collected cartographic information for main stages of mineral resources development in investigated territory where analyzed.

Key words: historic-geographical analysis, cartographic information, topographic base, scale, mineral resources, minerals.

Надійшла 17.03.2010р.

УДК 311 3.330.15 (914.77)

Сергій КОРОТУН

КОРОТКА ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

У статті розглянута коротка історія вивчення природних ресурсів України від стародавніх часів до сучасного часу. Згадані науковці, які вивчали природні ресурси, як в Україні в цілому, так і в окремих регіонах. Наведені основні офіційні джерела для аналізу та вивчення природних ресурсів молодими науковцями та студентами географічних спеціальностей.

Ключові слова: природні ресурси України, вітчизняні географи, науковці.

Підвалини географічної інформації про територію теперішньої України губляться десь у надрах сивої давнини. На думку більшості дослідників, перші письмові згадки про українські землі відносяться ще до *античних часів* і пов'язуються з іменем Геродота (484-425 рр. до н.е.), який одну з книг своєї 9-томної "Історії" присвятив Скіфії, вперше згадавши не тільки про найбільші ріки краю ("Істр" - Дунай, "Борисфен" - Дніпро та ін.) і особливості степових ландшафтів Скіфії, а й про найбільші населені пункти того часу (Ольвію, Херсонес тощо) та деякі напрямки господарської діяльності населення (тваринництво, розведення конопель, льонарство і таке інше). Ще більшу інформацію про землі Причорномор'я, його природу, населення та господарство містить 17-томна